

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27^{ης} ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1941

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΕΙΔΙΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

“Ο Πρόεδρος παρουσιάζει τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. N. Βέη, πρῶτον Μέρος τοῦ Corpus τῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀναλύων τὴν συγγραφικὴν ταύτην ἐργασίαν ἐπαινεῖ καὶ ἔξαίρει αὐτὴν διὰ τῶν ἔξῆς :

Εἶναι γνωστὴ ἡ σπουδαιότης, γενικώτερον μὲν τῶν ἐλληνικῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν τῆς ἐλληνικῆς Ἀνατολῆς, εἰδικώτερον δὲ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν κυρίως ἐλληνικῶν χωρῶν. Αὗται εἶναι μία τῶν κυριωτέρων πηγῶν τόσον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἴστορίας τῆς Ἑλλάδος ὅσον καὶ τῆς ἀδιασπάστου συνεχείας τῆς ἐλληνικῆς ἐθνότητος, τοῦ βίου τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐλληνικῆς γραφῆς, προσέτι δὲ ὑλικὸν ἀριστον διὰ τὴν παρακολούθησιν καὶ τῶν πολιτικῶν γεγονότων τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ ἀρχαίου αὐτῆς βίου μέχρι τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, καὶ καθόλου τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἴστορικὰς περιόδους.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἡδυνήθησαν παλαιότερον οἱ “Ἑλληνες ἀρχαιολόγοι καὶ κατ’ ἔξοχὴν οἱ Πιττάκης καὶ Κουμανούδης, ὡς καὶ ἴστορικοὶ ἔνειοι καὶ ἡμέτεροι, Ἰδιαίτατα δὲ ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν ἴστορικὸς Κ. Παπαρρηγόπουλος, νὰ ἀποδεῖξουν τὸ ἀσύστατον τῆς θεωρίας τοῦ Fallmereyer, προβάλλοντες σειρὰν γραπτῶν μνημείων, ἐν οἷς ἀναγράφονται δόνόματα εὐσεβῶν κτητόρων, μεγάλων ἱεραρχῶν, διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ τόποι κατασκευῆς ἔργων βιομηχανίας, πλῆθος ἴστορικῶν γεγονότων: βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, θριάμβων καὶ εὐχαριστηρίων διὰ τὰς νίκας καὶ καθεξῆς.

Ἡ σπουδαιότης τῆς ἐκδόσεως τῶν χριστιανικῶν τούτων Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν (ἐλάχισται τῶν δόπιων κατεχωρήθησαν εἰς τὸν τέταρτον τόμον τοῦ *Corpus Inscriptionum Graecarum* καὶ εἰς τὴν συνεχίζομενην εἰσέτι ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου μεγάλην σειρὰν τῶν *Inscriptiones Graecae*) συνεξητήθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἰδρυθὲν τῷ 1905 Α' διεθνὲς ἀρχαιολογικὸν συνέδριον, ὅπερ, κατὰ πρότασιν τῶν Homolle καὶ G. Millet, ἀνέθεσε τὴν ἐκδοσιν ἐνὸς *Corpus inscriptionum Graecarum Christianarum* εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν, ἡτις ὅμως μέχρι τοῦδε δὲν ἐπελήφθη τοῦ ἔργου τούτου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καταρτισθέντος ὑπὸ τοῦ G. Millet προγράμματος τῆς ἐκδόσεως, εἰργάσθησαν καὶ ἔξεδωκαν οἱ Louis Petit, Pargoire καὶ Millet τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Ἀθω, οἱ Gre-goire, p. de Jerphanion ἐπιγραφὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἄλλοι.

Παραλλήλως ἐκ τῶν ἡμετέρων, πλὴν τῶν παλαιοτέρων Πιττάκη καὶ Κουμανούδη, ὁ ἀποθανὼν Κ. Ζησίου, ὁ Κ. Κωνσταντόπουλος, οἱ συνάδελφοι κ. κ. Δ. Καμπούρογλους, Γ. Οἰκονόμος, Σ. Κουνέας, Α. Ὁρλάνδος καὶ ἐγώ, κατ' ἔξοχὴν δὲ ὁ κ. Βέης συνέβαλον (διὰ τῆς ἐκδόσεως εἴτε ἐπιγραφικῶν μονογραφιῶν εἴτε ἀνευρισκομένων εἰς χριστιανικὰς ἀνασκαφὰς Ἑλληνικῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν) εἰς τὴν παροχὴν ὑλικοῦ, δυναμένου νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὸν ἀπαρτισμὸν ἐνὸς σώματος Ἑλληνικῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν, ἥ πραγμάτωσις τοῦ δόπιού εὐνόητον εἶναι ὅτι εὐοδοῦται, ἀν προηγμάτωσιν Ἰδιαίτεραι ἐκδόσεις κατὰ τόπους.

Τὴν ἐκδοσιν τῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἑλλάδος εἴχομεν ἀναλάβει καὶ προβῆτη εἰς μερικὴν περισυλλογὴν καὶ καταγραφὴν ἐκδεδομένων ἐπιγραφῶν—ἀνεξαρτήτως ὁ εἰς τοῦ ἄλλου—ό μὲν κ. Βέης τῆς Πελοποννήσου κατὰ σύστασιν τοῦ ἀποθανόντος καθηγητοῦ Adolf Deissmann, ἐγὼ δὲ τῆς Ἀττικῆς κατὰ σύστασιν τοῦ διδασκάλου μου μακαρίτου ἐπίσης καθηγητοῦ Nik. Müller.

Ἐσχάτως τῷ 1936, ὁ ὅμοιος ἀσχολούμενος εἰς ἐκδόσεις Ἑλληνικῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου κ. Hans Lietzmann, ἔχων ὑπὸ ὅψει τὰς ἡμετέρας ἐργασίας, προέτεινε νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐκδοσιν ἐνὸς πλήρους *Corpus* τῶν Ἑλληνικῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀνεῦρε δὲ μετὰ τοῦ παρεπιδημοῦντος τότε ἐν Βερολίνῳ καθηγητοῦ κ. N. Λούβαρι καὶ χορηγόν, τὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ πρεσβείᾳ τοῦ Βερολίνου ὑπηρετοῦντα διμογενῆ κ. Δημ. Τζιρακόπουλον. Ἡ ἐκδοσις ἀνετέμη προσωρινῶς εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Χριστιανικὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρείαν, ἡτις κατήρτισεν Ἐπιτροπήν, ἀποτελουμένην ἐκ τῶν κ. κ. H. Lietzmann, N. Βέη, K. Κουρουνιώτου, A. Ὁρλάνδου, Δ. Ξυγγοπούλου καὶ ἔμοι, συνεστήσαμεν δὲ εἰδικὸν Ἀρχεῖον τῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ποοέβημεν διὰ τῶν προσληφθέντων βοηθῶν I. Κοτσώνη, K. Μιτσοῦ καὶ Δ. Πάλλα εἰς τὴν περιλλογὴν (ἀποδελτίωσιν πρῶτον τῶν ἐκδεδομένων ἐπιγρα-

φῶν καὶ ἔπειτα καταρτισμὸν διὰ περιοδειῶν φωτογραφικῶν ἀντιτύπων καὶ ἀντιγράφων). Χρονικὰ ὅρια ἐθέσαμεν τὸ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 15ου αἰώνος διάστημα, ἵτοι τὰς ἐπιγραφὰς τῆς παλαιοχριστιανικῆς καὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς. Αἱ μεταβυζαντιναὶ ἐπιγραφαὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1600 περίπου μέχρι τῆς Ἐθνικῆς ἡμᾶν Παλιγγενεσίας (1821) δὲν περιλαμβάνονται ἐξαιρεσις γίνεται μόνον εἰς σπανίας, ἴστορικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐπιγραφάς. Τὸ πλῆθος τῶν μεταβυζαντινῶν-γραπτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον-κτιροικῶν, ἢ ἀναθηματικῶν καὶ ἐπιταφίων ἐπιγραφῶν θὰ ἥδυνατο βραδύτερον ν' ἀποτελέσῃ ἰδίαν σειράν, ἐνέχουσαν τοπικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα, ἀξιόλογον πάντως καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως. Τὸ καταρτισθὲν πρόγραμμα προβλέπει τὴν ἔκδοσιν ἐννέα τόμων, περιλαμβανόντων τὰς ἐπιγραφὰς :

- I.—Πελοποννήσου μετὰ τῶν γειτονικῶν νήσων (Αἴγινης, Κυθήρων κἄ.).
- II.—^o Αιτιαῆς (μετὰ τῆς Σαλαμίνος).
- III.—Στερεᾶς Ἑλλάδος (Μεγαλίδος, Βοιωτίας, Φωκίδος, Φθιώτιδος καὶ Λοκρίδος).
- IV.—Εὐβοίας καὶ βορείων Σποράδων.
- V.—Θεσσαλίας.
- VI.—Αἰτωλίας, ^o Ακαρναίας καὶ ^o Ηπείρου.
- VII.—Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ
- VIII.—τῶν νήσων τοῦ Ιονίου, τοῦ Αίγαίου πελάγους καὶ τῆς Κρήτης.

Πρῶτος δὲ κ. Βένες ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Πελοποννήσου. Τὸν τόμον τοῦτον θ' ἀπαρτίσουν τρία τεύχη. Τὸ πρῶτον μὲ τὰς ἐπιγραφὰς τῆς παλαιᾶς Κορίνθου, τὰ δύο δὲ ἄλλα μὲ τὰς ἐπιγραφὰς : Λακωνίας, Μεσσηνίας, ^o Αργολίδος, ^o Ηλείας καὶ ^o Αρκαδίας. Τοῦ ἐκδοθέντος πρώτου τεύχους, ὅπερ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν ^o Ακαδημίαν, προτάσσονται προεισαγωγικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς σημασίας τῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ τοῦ προγράμματος τῆς ἔκδοσεως, ὡς καὶ μακρὸς κατάλογος τῆς ἐλλήνικῆς καὶ ξένης βιβλιογραφίας τῶν ἐλληνικῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν, διεσπαρμένης εἰς αὐτοτελῆ ἔργα καὶ περιοδικά, ποικίλου περιεχομένου : φιλολογικοῦ, ἴστορικοῦ, ἀρχαιολογικοῦ, θεολογικοῦ, τοπογραφικοῦ, ἐθνογραφικοῦ, νομισματικοῦ κλπ.

Ἐπεται τῇ παραμέσεις καὶ ἐδημηνείᾳ τῶν ἐπιγραφῶν Παλαιᾶς Κορίνθου καὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς (^o Ισθμίας, Κεγχρεῶν), διατεταγμένων εἰς κτιροικὰς καὶ ἐπιταφίους, τὸ κείμενον τῶν δποίων ἀποδίδεται πάντοτε εἰς φωτογραφικὰ ἢ ἐκ τῶν ληφθέντων ἐκτύπων τυπώματα. Τὰ δύο παρασκευαζόμενα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τεύχη τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Πελοποννήσου θὰ ἐκδοθῶσι προσεχῶς.

Οὕτως ἡρχισε πραγματοποιούμενον ἀπαραίτητον ἐπιστημονικὸν ἔργον, ἀληθῶς ἐθνικόν.

‘Η ἐπιθυμία μου, ὡς ὁργανωτοῦ τοῦ Ἀρχείου, ἵτο ν' ἀναλάβῃ ἥ ἡμετέρα Ἀκαδημία τὴν ἔκδοσιν ἐνὸς τοιούτου ἔργου. Είχον μάλιστα ἑτοίμην τὴν πρότασιν, ὅτε παρενεβλήθη ἡ πρότασις τοῦ κ. Lietzmann καὶ ἡ σύστασις νὰ ἐκδοθῇ τὸ ἔργον εἰς μίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἵνα γίνη κοινὸν κτῆμα τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου· παραλλήλως ἐν τούτοις ἀπεφασίσθη νὰ ἐκδίδεται καὶ Ἑλληνιστὶ καὶ θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ Ἑλληνικὴ ἔκδοσις, ὅταν αἱ σημεριναὶ τυπογραφικαὶ δυσκολίαι τὸ ἐπιτρέψουν.

Ἐλπίζω ὅτι ἡ Ἀκαδημία, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ὑποβληθῇ ἐν καιρῷ ἡ πρότασις τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, θὰ δεχθῇ νὰ ἀναλάβῃ τὴν συνέχισιν τοῦ ἀληθῶς ἐμνικοῦ τούτου ἔργου, ἐφ' ὅσον τὰ μέσα τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας δὲν εἶναι ἐπαρκῆ.

Ἡ ἔκδοσις τῶν Ἑλληνικῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἑλλάδος, προσήκει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀκαδημίαν. Ἡ ἡμετέρα Ἀκαδημία, ἀναθέτουσα τὴν ἐπιμέλειαν τῆς συνεχίσεως τοῦ ἀρχαμένου ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἔργου εἰς διαποτεῖς συναδέλφους, θὰ παρουσιάσῃ ἀρτιωτάτην ἔκδοσιν, ἥτις μέλλει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἡ κυριωτάτη συμβολὴ εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς μεγάλης ἔκδόσεως τοῦ ἀναμενομένου ὑπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου Corpus Inscriptorum Graecarum Christianarum.

Ο κ. Κωνστ. Μαλτέζος παρουσιάζει τὸ δημοσιευθὲν ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ ἔργαστηρίου γεωργικῆς φυσικῆς καὶ κλιματολογίας τοῦ Ὅπουργείου τῆς Γεωργίας σύγχρονα τοῦ κ. Βασ. Δ. Κυριαζόπουλου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Κλῖμα τῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς Μακεδονίας», ἀναπτύσσων δὲ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ λέγει τὰ ἔξῆς:

Ἐν τῇ ἀξιολόγῳ υελέτῃ του ταύτη ὁ κ. Κυριαζόπουλος ἔξετάζει τὸ κλῖμα τῆς μεταξὺ τοῦ Θεομαϊκοῦ καὶ τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας περιοχῆς.

Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων κεφαλαίων τῆς ἔργασίας ταύτης εἶναι ἡ σπουδὴ τῆς κατανομῆς τοῦ ὅμβρου ἐκ τῆς ὁποίας ἀποδεικνύεται, ὅτι τὸ βροχομετρικὸν ἐλάχιστον τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ ἐπεκτείνεται καὶ πρὸς νότον τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς βιορειστικῆς Χαλκιδικῆς. Ἐπίσης ἐπιβεβαιοῦται καὶ καθορίζεται ὅτι τὸ βροχομετρικὸν μέγιστον τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Εύβοιας καὶ Θεσσαλίας ἐπεκτείνεται πρὸς βορρᾶν κατὰ μῆκος τῆς ὁροσειρᾶς Ὁλύμπου-Πιερίων-Βερμίου καὶ ὅτι τὸ σχετικὸν ἐλάχιστον τῆς ἀνατολικῆς πεδινῆς Θεσσαλίας προχωρεῖ ἐπίσης πρὸς βορρᾶν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος Σερβίων-Κοζάνης-Πτολεμαΐδος. Τὴν μελετηθεῖσαν περιοχὴν θεωρεῖ ὁ συγγραφεύς, ὡς σύνολον θεωρουμένην καὶ παρὰ τὰς μικροκλιματικὰς αὐτῆς παραλλαγάς, ὡς παρουσιάζουσαν κατὰ τὰ μικρὰ αντῆς ὑψόμετρα κλίμα μεσογειακὸν μὲν ἔκδηλον τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρωπαϊκὴν ἐπίδρασιν καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς. Ως κυρίους δὲ συντελεστὰς τοῦ μικτοῦ τούτου κλιματικοῦ τύπου, θεωρεῖ,